

Arbeiðsloysið í Føroyum

Hava vit nakað sosialt trygdarnet í Føroyum? Er arbeiðsloysið komið fyrri at verða? Hvat við teimum ungu og hvat við teimum føroyingum, sum nema sær útbúgving uttanlands! Hetta vóru nakrir av spurningunum, sum Morid Jacobsen, sosialgeva lesandi tók upp í fyrilestri sínum á kjakfundi í Árhús herfyri. Sosialurin hevur áður prentað tveir fyrilestrar umframt eina samandrætt frá fundinum, har eisini fleiri føroyskir politikarar vóru við.

Arbeiðsloysið í Føroyum er í dag uppi á 10,5%, tvs. á støði við onnur lond í Europa. Um gongdin heldur fram sum nú, verða vit skjótt tað landið, sum hevur tað størsta arbeiðsloysið í Europa. Øll eru ótrygg – eisini tey, ið fyrr høvdu eitt sokallað trygt starv, og øll tósa um, hvussu illa stendur til. Seinastu vikurnar hevur ein næstan dagliga høyrð um hópuþsagnir.

Støðan í Føroyum í dag hevur stóra ávirkan á fólk.

Øll hava vit nøkur grundleggjandi »behov«. Fyrst og fremst er tað tørvin á mati og klæðum og nakað at búgva í – tey sonevndu fysiologisku »behovini«. Harafturat hava vit tørv á at hava samband við onnur menniskju og at føla okkum sum ein part av eini fjöld. Men vit hava eisini behov fyrri at føla okkum nyttug og hava møguleika fyrri at útvikla okkum.

Vit kunnu t.d. fáa hesi behov stillað/nøktað við

at ganga í skúla ella við at luttaka í ymiskum frítíðarítrivum, men ein stórtur partur av okkum fáa tey stillað/nøktað gjøgnum arbeiði.

At koma út í arbeiðsloysi merkir fyrri tey flestu, at eitt ella fleiri av hesum »behovum« ikki verða nøktað, og tað ávirkar okkara »lívsqualitet«. Eg vil her nevna nakrar avleiðingar, arbeiðsloysi kann hava.

1. fíggjarligir trupulleikar

Fyrstu og sjónligastu trupulleikarnir hjá einum arbeiðsleysum eru oftast fíggjartrupulleikarnir. Flestu føroyingar hava í áttatiárunum livað yvir evni og nógv hava sett seg fyrri dýrum húsum, og hava tí ikki so nógv at standa ímóti við, tá arbeiðsintøkan dettur burtur. Samstundis eru húsaþrísirir lækkaðir, so nógv koma í ta støðu, at lánini eru størri enn söluvirðið av húsunum – tey eru við øðrum orðum insolvent. Tað merkir at tey verða stavnsbundin, og ikki hava møguleika fyrri at koma sær burtur úr skuldini.

Eina stutta tíð er tað kanska møguligt at liva í sparsemi, og við at fáa peningastovnarar at útseta avdráttir av lánum – og kanska rentur við, at klára seg við arbeiðsloysisstuðli. Hesin er 70% av inntøkuni áðrenn arbeiðsloysi, tó hægst 9.600 kr. Hjá teimum flestu er tað tí avmarkað, hvussu leingi ein kann klára seg á henda hátt.

Undir núverandi arbeiðsloysisstíð kanst tú bert fáa stuðul frá arbeiðsloysisstryggingini í tvey ár. Síðan er tú noyddur at søkja um forsgarhjálp. Forsorgarhjálpin er munandi minni, eftir at forsgarlógin varð broytt (í hesum árinum). Fyrr var tað møguligt at fáa hjálp til rentur og avdrátt av sethúsálánum, fastar útreiðslur v.m. Hetta er ikki møguligt longur.

Hjá teimum, sum hava bygt í áttatiárunum, og hava stórar lániþýðar, er tað tí ógjørligt at sita í egnum húsum sum ar-

beiðsleysur. Hvat verri er: tað er eisini ógjørligt at koma sær burtur úr skuldini.

2. Persónligir trupulleikar

Síðani eru tað teir persónligu trupulleikarnir, sum raka hin arbeiðsleysa. Hesir koma oftast aftan á at ein hevur verið arbeiðsleysur í eina tíð. Man hevur ikki longur ein arbeiðsidentitet. Høvdur tú familju, missir tú eisini leiklutin sum forsyrgjari. Tað kann verða ein stórtur persónligur ósigur, kanska serliga í Føroyum, har arbeiðsloysi í nýggjari tíð hevur verið eitt ókent fyrbrigdi, so tann ið gekk arbeiðsleysur varð mettur sum ein ónyttu ið ikki tímdi at fáa sær arbeiði. Í longdini missir ein sjálvsvirði. Týr ikki uppá, at ein dugir og kann brúkast til nakað, og hevur tí kanska ringt við at vera saman við øðrum fólk. Ofta missir ein sambandið við gomlu arbeiðsfelagarar og vinirnar, og kemur sum frá líður út í einsemi.

Øll verða tó ikki eins hart rakt av arbeiðsloysisnum. Summi hava meira at standa ímóti við enn onnur.

Tað er ikki bert hin einstaki, ið verður raktur av arbeiðsloysisnum. Øll familjan verður rakt – eisini børnini. Familjan skal kanska flyta úr húsum og út at leiga – barnið kanska flyta skúla. Ótryggleikin og misnøgdin føra hjá summum til alkoholtrupulleikar, og saman við tørvandi sjálvsvirðinum, kann uppgávan sum foreldur verða trupul at klára.

Fíggjarligu trupulleikarnir gera t.d. at børnini ikki longur hava møguleika at ganga til ymisk frítíðarítriv, sum tey áður hava gingið til. Her hugsi eg t.d. um ítrótt. Ráð eru heldur ikki til at keypa bønnum nýggj klæði, leikur o.t. Børnini koma at føla seg óðrvísi enn hini og verða kanska hildin uttanfyri og happað. Ein avleiðing, sum týðuliga merktist í Føroyum, er tann vaksandi kriminaliteturin millum børn.

Sjónarmið

Ungdómsarbeiðsloysið

Serligir trupulleikar stinga seg upp í sambandi við ungdómsarbeiðsloysið. Tey ungu fáa ongar arbeiðsroyndir og hava tí ikki møguleika at kappast á arbeiðsmarknaðinum. Eitt arbeiðspláss er ikki bert eitt pláss har ein vinnur sær pening. Tað nøktar sum fyrr nevnt eisini nógv onnur »behov«, t.d. tað at føla at onkur hevur brúk fyrri einum, og at ein »hoyrir til« og er ein partur av einum felagsskapi, og ikki minst lærir ein at samstarva við onnur.

Úrslitið er at tey ungu bliva vónleys og líkaglað, tey býta um upp á nátt og dag og hava onki at fara upp til um morgunin.

Problemstillingar til diskussión:

At enda skal eg nevna nakrar spurningar, sum kundu verðið tiknir upp til kjak í kvøld.

Almennir stuðulin til arbeiðsleys er fallin nógv í mun til í áttatiárunum. Ein kann tí seta spurnar-tekin við, um vit hava eitt sosialt trygdarnet í Føroyum, eitt vælferðarsamfelag, longur?

Ein annar spurningur er, um arbeiðsloysið er komið fyrri at verða. Um so er, hvussu eiga vit at innrætta samfelagið, so pláss verður fyrri bæði arbeiðandi og arbeiðsleysum?

Hvat við teimum ungu? tað verða kanska heilir árgangir av ungum, sum ikki fáa nakrar arbeiðsroyndir. Skulu tey fáa loyvi at ganga fyrri einki og verða forsyrgd av tí al-

menna?

Lesandi uttanlands

Ein trupulleiki fyrri okkum lesandi, sum kundu hugsað okkum at flutt heim aftur til Føroya, er, at vit ikki eru umfatað av arbeiðsloysisstryggingini. Inntøkan, sum stuðulin verður roknaður eftir, skal vera fingin í Føroyum. Tvs. at vit eru ávíst til forsgarhjálp.

Úrslitið kann gerast, at teir útbúna føroyingar verða verandi uttanlands og søkja sær arbeiði, og jú longur tey vera uttanlands, jú verri verður at fáa tey heim aftur.

Ein kann tí spyrja – hava Føroyar ikki brúk fyrri vælútbúnum fólk, og hava Føroyar ráð at lata útbúna fólkini gleppa sær av hondum?

Morid Jacobsen
socialráðgeva lesandi

Vinyl- og gummi
HANDSKAR
til alt arbeiði

ADC
Heilsólan

Láarvegi 14. Tórshavn
Tlf. 15828. Fax. 15893

Aflysning af tvangsauktion

Tvangsauktion over ejendommen matr. nr. 76 b, Depil tilhørende Hvannasunds Kommune (AS 525/92) berammet til

Torsdag den 17. dec. 1992 kl. 10.10
aflyses herved.

Færøernes fogedret,
den 14.12.92
Mette S. Nielsen
dfm.

Tvangsauktion

På Dommerkontoret, C. Pløensgøta 1, Tórshavn, afholdes

Torsdag den 07. jan. 1993, kl. 10.00
tvangsauktion (AS nr. 539/92) over matr. nr. 107 Nes, beliggende Nes, Eysturoy.

Auktionen er begæret af advokat Friða Patursson, Advokatskrivstovan, 100 Tórshavn, tlf. 1.1145 (j. nr. 920907) på vegne en pant- og udlægshaver.

Ejendommen er et beboelseshus på en 601 kvm. stor grund, det bebyggede areal udgør 164 kvm. i 1 etage.

Ejendommen kan beses efter aftale med ovennævnte advokat.

Auktionsdokumenterne ligger til gennemsyn på Dommerkontoret.

Færøernes fogedret,
den 14.12.92
Mette S. Nielsen
dfm.